

Edward Szafrowski

Posoborowe prawodawstwo kościelne : 3. Konstytucja Apostolska "Pontificalis Romani" zatwierdzająca nowe obrzędy w święceniu diakona, prezbitera i biskupa

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 12/1-2, 273-279

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**POSOBOROWE
PRAWODAWSTWO KOŚCIELNE**
(tłum. ks. Edward Szafrowski)

Posoborowe prawodawstwo kościelne za okres: od początku 1963 roku do końca czerwca 1967 wydano w specjalnym zbiorze. Dokumenty zaś prawno-liturgiczne promulgowane po tym okresie są zamieszczone w „Prawie Kanonicznym”, poczynając od nr 3—4/1968. Otrzymują tutaj kolejną numerację.

3.

**KONSTYTUCJA APOSTOLSKA „PONTIFICALIS ROMANI”
zatwierdzająca nowe obrzędy w święceniu diakona, prezbitera i biskupa**

CONSTITUTIO APOSTOLICA

**Qua novi ritus approbantur ad ordinationem diaconi, presbyteri
et episcopi**

(AAS 60 (1968) 369—373)

PAULUS EPISCOPUS

PAWEŁ BISKUP

Servus servorum Dei

Sługa sług Bożych

Ad perpetuam rei memoriam

Na wieczną rzecz pamiątkę

PONTIFICALIS ROMANI recognitio non tantum generali modo a Concilio Oecumenico Vaticano II praescribitur¹, sed etiam peculiaribus regitur normis, quibus eadem Sacra Synodus ritus Ordinationum, *sive quoad caeremonias sive quod textus*² dimutari iussit.

Sed ex Ordinationis ritibus illi imprimis considerandi sunt, quibus per

SOBÓR WATYKAŃSKI II zalecił nie tylko w sposób ogólny reformę Pontyfikału Rzymskiego¹, ale podał także szczegółowe normy, które należy mieć na uwadze przy zmianie obrzędów święceń, „czy to w odniesieniu do ceremonii czy to co do tekstów”².

Gdy chodzi o obrzędy związane ze święczeniami, należy wziąć pod uwagę najpierw te, przez które w Sakramen-

¹ Conc. Vat. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 25: A. A. S. 56 (1964) p. 107.

² *Ibid.*, n. 76: A. A. S. 56 (1964) p. 119.

Sacramentum Ordinis, vario gradu colatum sacra Hierarchia constituitur: sic ministerium ecclesiasticum divinitus institutum diversis ordinibus exercetur ab illis qui iam ab antiquo Episcopi, Presbyteri, Diaconi vocantur³.

In recognitione autem ritus Ordinationum Sacrarum, praeter principia generalia, quibus integra instauratio Liturgiae, iuxta praescripta Concilii Vaticani II, regi debet, summopere attendendum est ad praeclaram illam doctrinam de natura et effectibus Sacramenti Ordinis, quae in Constitutione de Ecclesia ab eodem Concilio pronuntiata est; quae sane doctrina in ipsa Liturgia, modo sibi proprio, exprimenda est, *nam textus et ritus ita ordinari oportet, ut sancta, quae significant, clarius exprimant, eaque populus christianus, in quantum fieri potest facile percipere atque plena, actiosa et communitatis propria celebratione participare possit*⁴.

Iamvero eadem sancta Synodus docet: *Episcopali consecratione plenitudinem conferri Sacramenti Ordinis, quae nimirum et liturgica Ecclesiae consuetudine et voce sanctorum Patrum summum sacerdotium, sacri ministerii summa nuncupatur. Episcopalis autem consecratio, cum munere sanctificandi munera quoque confert docendi et regendi, quae tamen natura sua nonnisi in hierarchica communione cum Collegii Capite et membris exerceri possunt. Ex traditione enim, quae praesertim liturgicis ritibus et Ecclesiae tum Orientis tum Occi-*

cie Kapłaństwa, udzielanym na różnym stopniu, powstaje święta Hierarchia: „Tak to kościelne posługiwanie, ustanowione przez Boga, sprawowane jest w różnych stopniach święceń przez tych, którzy od starożytności już noszą nazwę biskupów, prezbiterów i diakonów”³.

W odnowieniu zaś obrzędów Święceń Wyższych, należy, obok ogólnych zasad, na podstawie których dokonuje się ogólna odnowa Liturgii, zgodnie ze wskazaniami Soboru Watykańskiego II — w szczególny sposób wziąć pod uwagę ową wspaniałą naukę o naturze i skutkach Sakramentu Kapłaństwa, która została przedstawiona przez tenże Sobór w Konstytucji o Kościele. Nauka ta winna we właściwy sobie sposób znaleźć swój wyraz w samej Liturgii, „albowiem tak należy ułożyć teksty i obrzędy, aby jaśniej wyrażały święte tajemnice, których są znakiem, i aby lud chrześcijański, na ile to możliwe, mógł łatwo je zrozumieć i uczestniczyć w nich w sposób pełny, czynny i społeczny”⁴.

Ten sam Sobór poucza: „przez konsekrację biskupią udziela się pełni sakramentu kapłaństwa, która zarówno w tradycji liturgicznej Kościoła, jak i w wypowiedziach świętych Ojców, nazywana jest najwyższym kapłaństwem, bądź pełnią świętego posługiwania. Sakra zaś biskupia wraz z funkcją uświęcania przynosi również funkcję nauczania i pasterzowania; funkcje te jednak z natury swojej mogą być wykonywane tylko w hierarchicznej

³ Conc. Vat. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 28: A. A. S. 57 (1965) pp. 33—34.

⁴ Conc. Vat. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 21: A. A. S. 56 (1964) p. 106.

*dentis usu declaratur, perspicuum est manuum impositione et verbis consecrationis gratiam Spiritus Sancti ita conferri et sacrum characterem imprimi, ut Episcopi, eminenti ac adspectabili modo, ipsius Christi Magistri, Pastoris et Pontificis partes sustineant et in Eius persona agant*⁵.

Quibus verbis addenda sunt plura et praeclara doctrinae capita de Episcoporum apostolica successione necnon de eorum muneribus et officiis, quae, etsi iam in Ordine Consecrationis episcopalis continentur, meliore tamen et accuratiori modo exprimenda videntur. Quod ut rectius obtinetur, opportunum visum est e fontibus antiquis arcessere precationem consecratoriam quae in ea invenitur, quae vocatur *Traditio Apostolica Hippolyti Romani*, saeculo tertio ineunte scripta, quaeque, magna ex parte, in Liturgia Ordinationis Coptorum et Syrorum occidentalium adhuc servatur. Ita fit ut in ipso Ordinationis actu testimonium perhibeatur de concordia traditionis cum orientalis tum occidentalis, quoad munus apostolicum Episcoporum.

Quod vero ad Presbyteros attinet, ex Actis Concilii Vaticani secundi haec praesertim recolenda sunt: *Presbyteri, quamvis pontificatus apicem non habeant et in exercenda sua potestate ab Episcopis pendeant, cum eis tamen sacerdotali honore coniuncti sunt et vi sacramenti Ordinis, ad imaginem Christi, summi atque aeterni Sacerdotis (cfr. Hebr. 5, 1—1; 7, 24; 9, 11—28), ad Evangelium praedicandum, fidelesque pascendos, et ad divi-*

wspólnocie z Głową Kolegium i jego członkami. Z tradycji bowiem, która ujawnia się szczególnie w obrzędach liturgicznych i w praktyce Kościoła zarówno Zachodniego jak i Wschodniego, widać wyraźnie, że przez włożenie rąk i przez słowa konsekracji udzielana jest łaska Ducha Świętego i wy-ciskane święte znamię, tak że Biskupi w sposób szczególny i dostrzegalny przejmują rolę samego Chrystusa, Mistrza, Pasterza i Kapłana, i w Jego zastępstwie działają”⁵.

Do powyższych słów należy dodać liczne i wspaniałe punkty nauki o apostołskiej sukcesji biskupów, jak również o ich funkcjach i obowiązkach, które chociaż już obecnie zawierają się w Konsekracji biskupiej — jednak wydaje się, że powinny być wyrażone lepiej i dokładniej. Aby osiągnąć to w sposób bardziej odpowiedni, wydało się rzeczą pożyteczną zaczerpnąć ze starożytnych źródeł błagalną modlitwę konsekracyjną, jaka znajduje się w tzw. *Tradycji Apostolskiej Hippolita Rzymskiego*, spisanej z początkiem III w., a która zachowała się w znacznej swej części aż dotąd w Liturgii święceń Koptów i Syryjczyków zachodnich. W ten sposób w samym akcie święceń ujawni się świadectwo zgodności tradycji wschodniej i zachodniej co do apostołskiego posługiwania biskupów.

Co zaś dotyczy prezbiterów, to z Akt Soboru Watykańskiego II zwłaszcza to należy wziąć pod uwagę: „Prezbiterzy, choć nie posiadają szczytu kapłaństwa i w wykonywaniu swej władzy zależni są od biskupów, związani są jednak

⁵ Conc. Vat. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 21: A. A. S. 57 (1965) p. 25.

*num cultum celebrandum consecrantur, ut veri sacerdotes Novi Testamenti*⁶. Atque alio loco haec leguntur: *Presbyteri enim, sacra Ordinatione, atque missione, quam ab Episcopis recipiunt, promoventur ad inserviendum Christo Magistro, Sacerdoti et Regi, cuius participant ministerium, quo Ecclesia in populum Dei, Corpus Christi et Templum Spiritus Sancti, hic in terris, indesinenter aedificatur*⁷. In Ordinatione autem presbyterali, prouti in Pontificali Romano habebatur, missio et gratia Presbyteri tamquam adiutoris Ordinis episcopalis clarissime describebatur. Attamen necessarium visum est totum ritum, qui antea in plures partes distribuebatur, ad maiorem unitatem redigere, et mediam Ordinationis partem hoc est impositionem manuum et precationem consecrationem in vividiore luce ponere.

Quod tandem ad diaconos spectat, praeter ea quae in Litteris Apostolicis *Sacrum Diaconatus Ordinem, Motu proprio a Nobis die XVIII mensis Iunii anno MCMLXVII editis, continentur, haec praecipue commemoranda sunt verba: In gradu inferiori hierarchiae sistunt Diaconi, quibus „non ad sacerdotium, sed ad ministerium”* (Constitutiones Ecclesiae Aegyptiacae, III, 2) *manus imponuntur. Gratia etenim sacramentali roborati, in diaconia liturgiae, verbi et caritatis Populo Dei, in communione cum Episcopo eiusque presbyterio, inserviunt*⁸. In Ordinatione autem diaconali pauca quaedam

z nimi godnością kapłańską i na mocy sakramentu kapłaństwa, na podobieństwo Chrystusa, najwyższego i wiekiestego Kapłana (Hebr. 5, 1—10; 7, 24; 9, 11—28), wyświęceni są, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży, jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu”⁶. A na innym miejscu to czytamy: „Prezbiterzy bowiem przez święcenia i misję, otrzymaną od biskupów, zostają wyniesieni do służenia Chrystusowi Nauczycielowi, Kapłanowi i Królowi, uczestnicząc w Jego posłudze, dzięki której Kościół, tutaj na ziemi, nieustannie rośnie jako Lud Boży, Ciało Chrystusa i Świątynia Ducha Świętego”⁷. W święceniach zaś kapłańskich tak jak je zawierał Pontyfikał Rzymski, w sposób bardzo jasny była przedstawiana misja i łaska prezbitera jako pomocnika stanu biskupiego. Wydało się jednak rzeczą konieczną bardziej ujednoczyć cały obrzęd, który był przedtem podzielony na wiele części, a część środkową święceń tj. włożenie rąk i błagalną modlitwę konsekracyjną, przedstawić w sposób bardziej wyrazisty.

Co wreszcie dotyczy diakonów, to oprócz tego, co zawiera się w Piśmie Apostolskim *„Sacrum Diaconatus Ordinem”*, wydanym przez Nas z własnej woli dnia 18 czerwca 1967 r., trzeba mieć także na uwadze następujące słowa: „Na niższym szczeblu hierarchii stoją diakoni, na których nakłada się ręce „nie dla kapłaństwa lecz dla po-

⁶ Ibid., nr 28: A. A. S. 57 (1965) p. 34.

⁷ Conc. Vat. II, Decr. de Presbyterorum ministerio et vita, *Presbyterorum Ordinis*, n. 1: A. A. S. 58 (1966) p. 991.

⁸ Conc. Vat. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 29: A. A. S. 57 (1965) p. 36.

muntanda erant, ratione habita sive praeceptionum recens latarum de diaconatu tamquam gradu proprio et permanenti Hierarchiae in Ecclesia latina, sive maioris simplicitatis et claritatis rituum.

Porro ex ceteris Supremi Magisterii documentis, ad Sacros Ordines pertinentibus, peculiari mentione dignam existimamus Constitutionem Apostolicam *Sacramentum Ordinis*, a Decessore Nostro fel. rec. Pio XII, die XXX mensis Novembris anno MCMXLVII, editam, qua declaratur *Sacrorum Ordinum Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus materiam eamque unam esse manuum impositionem: formam vero itemque unam esse verba applicationem huius materiae determinantia, quibus univoce significantur effectus sacramentales — scilicet potestas Ordinis et gratia Spiritus Sancti — quaeque ab Ecclesia qua talia accipiuntur et usurpantur*⁹. Quibus praemissis, idem documentum decernit quanam manuum impositio et quanam verba in iniuscuiusque Ordinis collatione materiam et formam constituent.

Cum vero in recognitione ritus opus fuerit quaedam vel addi, vel deleri, vel mutari, sive ut textus ad fidem textuum antiquiorum restituerentur, sive ut sententiae clariores redderentur, sive ut effectus sacramenti melius exponentur, necesse esse putamus, ad omnem controversiam tollendam et ad conscientiarum anxietates praecavendas, declarare quanam in ritu recognito ad naturam rei pertinere dicenda sint. De materia ergo et forma in iniuscuiusque Ordinis collatione, su-

ługi (Konstytucje Kościoła Egipskiego, III, 2). Umocnieni bowiem łaską sakramentalną, w posłudze liturgii, słowa i miłości służą Ludowi Bożemu w łączności z biskupem i jego prezbiterium”⁸. W święceniach zaś diakonów trzeba było dokonać pewnych zmian, mając na uwadze już to nowe prawodawstwo dotyczące diaconatu jako własnego i stałego stopnia hierarchicznego w Kościele łacińskim, już to większą prostotę i przejrzystość obrzędów.

Następnie z pozostałych dokumentów Najwyższego Magisterii, dotyczących wyższych święceń za godną szczególnej wzmianki uważamy Konstytucję Apostolską „*Sacramentum Ordinis*”, wydaną dnia 30 listopada 1947 roku przez Naszego Poprzednika ś. p. Piusa XII, w której wyjaśnia się, że „materią Wyższych Święceń Diaconatu, Prezbiteriatu i Episkopatu jest jedynie włożenie rąk: formą zaś, również w sposób jedyny, słowa określające zastosowanie tej materii, przez które jednocześnie określa się skutki sakramentalne — czyli władzę święceń i łaskę Ducha Świętego — a które jako takie są ujmowane i stosowane przez Kościół”⁹. Z kolei tenże dokument wyjaśnia, które włożenie rąk i jakie słowa stanowią w udzielaniu poszczególnego święcenia materię i formę.

Ponieważ zaś w odnowieniu obrzędów należało pewne rzeczy dodać, usunąć lub zmienić, czy to w celu przywrócenia tekstom pierwotnej formy, czy to w celu jaśniejszego przedstawienia treści, czy też lepszego podkreślenia skutków sakramentu — uwa-

⁹ A. A. S. 40 (1948) p. 6.

prema Nostra Apostolica auctoritate, quae sequuntur decernimus et constituimus.

In Ordinatione Diaconorum materia est Episcopi manuum impositio, quae silentio fit super singulos ordinandos ante precationem consecratoriam; forma autem constat verbis eiusdem precationis consecratoriae, quorum haec ad naturam rei pertinent, atque adeo ut actus valeat exiguntur: *Emitte in eos, Domine, quaesumus, Spiritum Sanctum, quo in opus ministerii fideliter exsequendi munere septiformis tuae gratiae roborentur.*

In Ordinatione Presbyterorum, item materia est Episcopi manuum impositio, quae silentio super singulos ordinandos fit ante precationem consecratoriam; forma vero constat verbis eiusdem precationis consecratoriae, quorum haec ad naturam rei pertinent, atque adeo ut actus valeat exiguntur: *Da, quaesumus, omnipotens Pater, his famulis tuis Presbyterii dignitatem; innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis; acceptum a te, Deus, secundi meriti munus obtineant, censuramque morum exemplo suae conversationis insinuent.*

Denique in Ordinatione Episcopi, materia est impositio manuum quae ab Episcopis consecrantibus, vel saltem a consecratore principali, fit silentio super caput Electi ante precationem consecratoriam; forma autem constat verbis eiusdem precationis consecratoriae, quorum haec ad naturam rei pertinent, atque adeo ut actus valeat exiguntur: *Et nunc effunde super hunc Electum eam virtutem, quae a te est, Spiritum principalem, quem dedisti dilecto Filio Tuo Jesu Christo, quem*

żamy, że jest rzeczą konieczną, dla usunięcia wszelkiej kontrowersji i dla uniknięcia niepokojów sumienia, wyjaśnić, co w odnowionym obrzędzie należy uważać za rzeczy istotne. Tak więc Naszą najwyższą władzą Apostolską na temat materii i formy w udzielaniu poszczególnych święceń rozstrzygamy i ustanawiamy, co następuje.

W święceniach diakańskich materię stanowi włożenie rąk przez biskupa, dokonywane w milczeniu na każdego z przyjmujących święcenia przed błagalną modlitwą konsekuracyjną. Natomiast formę stanowią słowa wspomnianej modlitwy konsekuracyjnej, z których następujące stanowią część istotną i dlatego są bezwzględnie wymagane do ważności aktu: „Ześlij na nich prosimy Cię, Panie, Ducha Świętego, aby ich umocnił siedmiorakim darem Twojej łaski do wiernego wypełniania obowiązków Twej służby”.

Podobnie w święceniach kapłańskich materię stanowi włożenie rąk przez biskupa, dokonywane w milczeniu na każdego z przyjmujących święcenia przed błagalną modlitwą konsekuracyjną. Natomiast formę stanowią słowa wspomnianej modlitwy konsekuracyjnej, z których następujące stanowią część istotną i dlatego są bezwzględnie wymagane do ważności aktu: „*Prosimy Cię, Ojczy wszechmogący, daj tym sługom swoim godność kapłańską. Odnow w ich sercach Ducha świętości. Niech strzegą otrzymaną od Ciebie posługę drugiego stopnia i niech przykładem swojego życia pociągają innych do poprawy obyczajów.*

Wreszcie w święceniach biskupa materię stanowi włożenie rąk przez biskupów konsekrujących lub przynajmniej

Ipsę donavit sanctis Apostolis, qui constituerunt Ecclesiam per singula loca, ut sanctuarium tuum, in gloriam et laudem indeficientem nominis tui.

Hunc igitur ritum pro collatione Ordinum Sacrorum Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus, a Consilio ad exequendam Constitutionem de s. Liturgia, peritis adhibitis et Episcopis consultis ex diversis orbis regionibus¹⁰, recognitum, Nosmet ipsi Apostolica Nostra auctoritate approbamus, ut posthac, pro ritu in Pontificali Romano adhuc exstante, adhibeatur in his Ordinibus conferendis.

Nostra haec statuta et praescripta nunc et in posterum firma et efficacia esse et fore volumus, non obstantibus, quatenus opus sit, Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis a Nostris Decessoribus editis, ceterisque praescriptionibus etiam peculiari mentione et derogatione dignis.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die XVIII mensis Iunii, anno MCMLXVIII, Pontificatus Nostri quinto.

PAULUS PP. VI

przez głównego konsekratora, dokonywane w milczeniu na głowę elekta przed błagalną modlitwą konsekuracyjną. Formę natomiast stanowią słowa wspomnianej modlitwy konsekuracyjnej, z których następujące należą do istoty i są bezwzględnie wymagane do ważności aktu: „*A teraz wylej na tego wybrańca tę moc, która jest od Ciebie, Duchu ochoczego, którego udzieliłeś umiłowanemu Synowi Twojemu Jezusowi Chrystusowi, a którym On obdarzył Świętych Apostołów, którzy tworzyli Kościół w poszczególnych miejscach, jako Twoje sanktuarium na chwałę i niekończącą się sławę Twojego imienia*”.

Ten przeto obrzęd przy udzielaniu święceń wyższych Diakonatu, Prezbiteratu i Episkopatu, odnowiony przez Radę do wykonywania Konstytucji o św. Liturgii, przy współudziale rzeczoznawców i po zasięgnięciu zdania biskupów z różnych stron świata¹⁰ — Naszą Apostolską władzę zatwierdzamy, aby odąd był używany przy udzielaniu wspomnianych święceń, zamiast obrzędu zamieszczonego dotychczas w Pontyfikale Rzymskim.

Chcemy, aby te Nasze postanowienia i przepisy miały moc obowiązującą i skuteczność teraz i w przyszłości, bez względu — o ile jest to aktualne — na przeciwne Konstytucje i Zarządzenia Apostolskie wydane przez Naszych Poprzedników oraz inne przepisy godne nawet specjalnej wzmianki lub odwołania.

Dan w Rzymie u św. Piotra dnia 18 czerwca 1968 roku, piątego Naszego Pontyfikatu.

PAP. PAWEŁ VI

¹⁰ Cf. Conc. Vat. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 25: A. A. S. 56 (1964) p. 107.